

Vanhat arvot vai uudet vaatimukset B Tieteiden talon suunnittelusta

Vilhelm Helander

Helsingin Kruununhaassa Kirkkokatu 6:ssa sijaitseva entinen koulurakennus on korjattu ja muutettu tieteellisten seurojen kokoustaloksi eli Tieteiden taloksi. Rakennustyö alkoi maaliskuussa 1996, mutta valmistuminen on venynyt odottamattoman pitkälle. Syyskuun alussa 1997 rakennus on otettu pääosin käyttöön, vaikka viimeistelytyöt vielä ovat kesken. Toivottavasti ne saadaan valmiiksi sentään marraskuuhun mennessä, jolloin talo on tarkoitus juhlavasti vihkiä. Pihan rakentaminen jää tosin odottamaan viereen rakennettavan Sosiaali- ja terveysministeriön uudisrakennuksen valmistumista ensi vuonna.

Muutos- ja korjaustyön valmistuminen sitkeän työprosessin jälkeen antaa aiheen pohdiskeluihin pääsuunnittelijan näkökulmasta tämänkaltaisen rakennushankkeen periaatteista ja käytännöstä.

Kortteli B kappale helsinkiläistä kaupunkirakennetta muutoksen edessä

Monet helsinkiläiset muistavat tilanteen Kirkkokatu 6:n tontilla ennen kuin koko muutostyö alkoi. Vanha koulurakennus, yksi arkkitehti Elsa Arokallion pääteoksista, oli hyvin säilynyt. Talo on tavallaan vaatimaton ja samalla luonteenomainen esimerkki 1920-luvun arkkitehtuurimme pyrkimyksistä: tuskin mikään monumentaalisen restauroinnin ponnahduslauta, mutta varmasti vaalimisen arvoinen.

Koko entinen tontti oli itse asiassa mielenkiintoinen kohta Helsingin vanhaa kaupunkirakennetta. Kadun varrella oleva vanha rapattu luokkahuonesiipi oli toteutettu vuonna 1925 silloin puretun matalan empire-puutalon, tontin vanhan päärakennuksen paikalle. Pihanpuoleinen punatiilinen salirakennus oli sen sijaan rakennettu jo muutamaa vuotta aikaisemmin, vuonna 1922. Se liittyi pihan perällä säilyneeseen, 1800-luvun jälkipuolelta periytyvään punatiilisten piharakennusten sarjaan. Niissä katkelma helsinkiläisten takapihojen historiaa oli vielä luettavissa ja poikkeuksellisesti kadulta asti, koska piha näkyy Kirkkokadun ja Mariankadun kulmasta avoimen, puistomaisen tontinosan taustalla. Viime vuosisadan lopun Helsingissä, kun matalat puutaloalueet väkiluvun kasvaessa ja taloudenpidon muuttuessa asteittain korvautuivat kivikaupungilla, oli tyypillistä, että ensin rakennettiin uusia piharakennuksia tarpeettomaksi käyneiden vanhojen tilalle, kun taas arvokkaimmat ja vielä käyttökelpoiset kadunvarsitalot saivat jäädä odottamaan.

Korttelin Kirkkokadun varren tontteja varten 1970-luvulla vahvistettu asemakaava edellytti koulutalosta vain kadunvarsirakennuksen säilyttämistä, ei salisiiven saati sitten piharakennusten. Tieteiden talon suunnittelussa myös salisiiven säilyttäminen on kuitenkin ollut lähtökohtana. Museovirasto edellytti sitä lausunnossaan ja salia myös tarvitaan.

Muut piharakennukset eivät sisältyneet suunnittelutehtävään. Vahvistetussa asemakaavassa on merkitty huomattava lisärakennusoikeus yhdistetyille tonteille Kirkkokatu 4, 6 ja 8. Kaavassa uudisrakentaminen kohdistuu pääasiassa Kirkkokadun ja Meritullinkadun kulmaan 1970-luvun alun purkuaallon jälkeen tyhjäksi jääneelle tontinosalle, mutta rakennusala työntyy myös vanhan koulutontin piharakennusten päälle.

Käyttökunnossa oleva talo B ja silti isot muutokset?

Kirkkokatu 6:n kadunvarsirakennus oli ulkoa vasta äskettäin eli vuosikymmenen vaihteessa kunnostettu ja maalattu. Taloissa ei ollut suurempia rakennusteknisiä vaurioita tai ongelmia. Sisätilat olivat käyttökunnossa, sitä todisti sekä kadunvarsirakennuksen että osittain myös pihasiipien vilkas käyttö yliopiston erilaisten kielikurssien tiloina. Tärkeimmät aula-, sali- ja luokkatilat samoin kuin niihin kuuluvat pienemmät yksityiskohdat, olivat säilyneet pääosin ehjinä. Oman leimansa sisätiloille antoivat koulukäytön alkuajoilta säilyneet yli 70 kuvanveistäjä Emil Cedercreutzin tekemää kipsireliefiä.

Tilat olivat tosin kuluneita ja pinnat nuhjaantuneita. Voidaan silti kysyä: Miksi piti lainkaan ryhtyä laajaan suunnitteluun ja perusteellisia muutoksia käsittävään rakennustyöhön? Eikö ns. pintaremontti olisi riittänyt?

Vastaus löytyy joukosta vaatimuksia, samoista jotka yleensäkin tulevat vastaan vanhojen rakennusten korjauksissa, muutoksissa uuteen käyttöön ja myös restauroinnissa. Muuttuva toiminta tuo mukanaan uusia käytön ja käytännön vaatimuksia. Rakennuksen tekninen varustus on vanhentunutta ja uusi toiminta edellyttää asennusten lisäämistä. Uusi toiminta vaatii uusia kalusteita tai vanha kalustus ei enää ilmeeltään ole tyydyttävä. Jonkinasteista korjauksen tarvetta löytyy tietysti aina. Se koskee myös paloturvallisuutta. Tällaisten vaatimusten toteuttamista on selvintä nimittää modernisoinniksi. Siitä Tieteiden talon kohdallakin pitkälti on kysymys. Samalla tähän uudistamiseen on kuitenkin myös liitetty restauroinnin tavoitteita.

Vaatimaton ja arka talo: vaativa lähtökohta

Kun toimistoamme Säätytalon korjauksen ja restauroinnin jälkeen pyydettiin tähän uuteen tehtävään, vanha koulurakennus, suunnittelun tärkein lähtökohta kävi asteittain tutummaksi ja samalla yhä kiinnostavammaksi. Talo oli aikoinaan syntynyt niukan budjetin varassa. Silti toteutus oli hienovarainen. Juuri siinä, että käytetyt ilmaisukeinot ovat niukat, mutta vivahteet samalla punnitut, piilevät 1920-luvun ns. pohjoismaisen klassismin parhaat perinteet. Koulutalon tilasuunnittelu on ollut hyvin taloudellista, samalla on saatu aikaan sekä intiimit että väljän tuntuiset tilat. Erityisesti on syytä ihaila aula- ja porrastilojen huolellisesti sommiteltuja, alati vaihtelevia tilasarjoja. Pienet seinien viistoudet avartavat sisänäkymiä. Toisiinsa lomittuvia tiloja rytmittävät säästeliäät, mutta tärkeisiin kohtiin sijoitetut yksityiskohdat kuten pylväät, kaariaukot, porraskaiteet. Jokainen kerros tarjoaa oman muunnelmansa talon teemoista.

Erityisen myönteinen piirre on sisätilojen valoisuus. Kapearunkoisessa rakennuksessa ala-aula saa valoa kahdelta sivulta. Ylempien kerrosten pohjaratkaisu perustuu sivukäytäviin ja etelään avautuviin luokahuoneisiin. Talon vanhojen päätilojen muuttamiseen on ollut syytä suhtautua erityisen harkitsevasti.

Sisätilojen pinnat olivat lähes kauttaaltaan ylimaalatut, enimmäkseen vihertävillä lateksimaaleilla, jossain öljymaalilla. Saattoiko niiden alla piillä koristemaalauksia tai muita menetettyjä yksityiskohtia? Vanhoja maalausalueita tai sävyjä ei talossa juurikaan näyttänyt säilyneen. Muutamissa kohdin pisti kuitenkin silmään joitakin kiinnostavan näköisiä yksityiskohtia, ovenpäällyksimaalauksia teksteineen tai vanhoja monivärisiä ovia. Talon alunperin niukkaa budjettia ja ilmettä ajatellen ei ollut odotettavissa, että sieltä löytyisi varsinaisia koristemaalauksia. Pintojen pienistä vauriokohdista pilkkotti kuitenkin esiin vaaleita, kevyesti vaihtelevia värisävyjä. Näiden viitteiden perusteella tehtiin ennen varsinaista suunnittelutyötä muutamien pintojen koeraaputuksia. Osoittautui, että seinistä saatiin esiin kalkkimaalilla toteutettuja, hentoja värivivahteita. Tehtävä muuttui entistä kiinnostavammaksi: sisätilojen pintojen kohdalla rakennuksessa oli aineksia myös restaurointiin.

Kirkkokadun koulutalolla on oma mielenkiintonsa myös maamme rakennustaidon historian

kannalta. Kantavat seinärakenteet ovat normaalia massiivista tiilimuurausta. Välipohjat on sitä vastoin kokonaan tehty betonirakenteisina ns. kaksoislaattaholveina, ja väliseinissä on kokeiltu kevyitä kuonamassarakenteita. Urakoitsijana oli ollut yksi maamme varhaisimpia rautabetonirakenteisiin erikoistuneita rakentajia, Rich. Helander.

Uudet toiminnat löysivät vanhat tilat

Oleellisin kysymys, kun vanhaan taloon haetaan uutta toimintaa, on sellaisen käytön löytäminen joka soveltuu rakennuksen olemassaoleviin tiloihin ja rakenteisiin. Vanhan koulurakennuksen kannalta Tieteiden talon tilantarpeet olivat harvinaisen sopiva lähtökohta.

Ajatellaan vain, mitä talon muuttaminen virasto- tai toimistokäyttöön olisi merkinnyt: vanhat väljät tilat olisi suureksi osaksi jouduttu kopittamaan. Aula-, sali ja luokkahuonetiloinen entinen koulurakennus soveltui verraten pienin muutoksin Tieteellisten seurojen kokoustiloiksi. Tilat on suureksi osaksi voitu käyttää lähes sellaisinaan. Aulat toimivat auloina ja samalla väliaikojen keskustelupaikkoina, joihin myös voidaan pystyttää jokin pieni näyttely. Luokat toimivat luokkina eli luento -, seminaari- ja kokoustiloina.

Tieteiden talo toimii päivisin edelleen myös yliopiston luentotiloina. Sali toimii sekä auditoriona että juhla- tai näyttelysalina, jota myös ympäröivät valtion laitokset, erityisesti Opetusministeriö voivat käyttää.

Uusi käyttö toi myös muutoksia B tiloihin joihin ei pitänyt koskea

Rakennuksessa oli kuitenkin myös entistä monipuolisemman käytön ja henkilöturvallisuuden kannalta korjausta vaativia ongelmia.

Viisikerroksisessa päärakennuksessa oli vain yksi porras, sekin eri kerroksia yhdistävä avoporras. Se on ehkä riittänyt niin kauan kun rakennuksessa on ollut rajoitettu, rakennuksen hyvin tunteva käyttäjäkunta. Nyt rakennus tulee entistä laajempaan ja julkisempaan käyttöön. Näin perusteellisessa käyttötarkoituksen muutoksessa vaaditaan rakennuslupa, ja se jo edellyttää että turvallisuuteen kiinnitetään huomiota. Rakentamismääräysten mukaisia poistumisteitä ylemmistä kerroksista ei siis lainkaan ollut. Kysymys ei kuitenkaan tarkoittanut vain normien jäykkää soveltamista. Kuvitellaan vain mitä tapahtuu, jos yleisö katastrofitilanteessa jäisi satimeen yläkerroksiin. Henkilöturvallisuus edellytti Tieteiden talossa toimenpiteitä. Samalla voidaan muistuttaa siitä, että rakennuksen paloturvallisuudesta huolehtiminen, vaikka se toisikin mukanaan tiloihin vaikeasti sijoitettavia varavaloja, kilpiä, sammuttimia jne., palvelee henkilöturvallisuuden rinnalla myös itse rakennuksen suojelua.

Toinen tyypillinen ongelma rakennuksen muuttuessa entistä laajempaan julkiseen käyttöön oli hissien puuttuminen. Ylempien kerrosten käyttö kokoontumistiloina ja varsinkin liikuntaesteisten pääsy eri yleisötiloihin edellytti riittävän tilavan hissien sijoittamista taloon. Hissien sijoitus osoittautui erityisen visaiseksi: rakennuksessa on tilallisesti mielenkiintoisia mutta käytännössä hankalia pieniä tasoeroja. Jokaisesta kerroksesta näytti löytyvän sopivia paikkoja hissille, mutta ne olivat eri kohdissa...

Myös tarvittavat aputilat olivat puutteellisia, erityisesti tyttökouluun jäljiltä periytyneet WC-tilat matalassa kellarissa.

Yhtenä suunnittelun lähtökohtana oli rakennuksesta museovirastossa tehty inventointi ja suojelusuositus. Sen mukaan käytännöllisesti katsoen kaikki päätilat olisi jätettävä muodoltaan koskemattomiksi. Miten silloin ratkaista muutoksia vaativat ongelmat? Jotain oli uhrattava. On tyypillistä, että vanhassa talossa voidaan joutua tekemään kipeitä leikkauksia muutamassa

strategisessa kohdassa, jotta rakennuksen tilat muualla saadaan toimimaan. Tämä kulunut vertaus kirurgiaan on kuitenkin vaarallinen, liian usein on tällaisin perustein siunattu peruuttamattomia tuhoamisia.

Tärkeimmät muutokset: porrashuoneen, hissien ja aputilojen sijoitus

Tarvittavalle uudelle porrashuoneelle ja hissille on etsitty sellaiset paikat, että rakennuksen vanhoihin päätiloihin on mahdollisimman vähän jouduttu kajoamaan. On jouduttu punnitsemaan tilojen hierarkiaa. Merkittävimmät sisätilat ovat aulatilojen sarjat ja tärkeimmät salit, ne on kaikin tavoin pyritty jättämään huonemuodoltaan ehjiksi. Kerroksissa riveissä olevia luokkahuoneita on sen sijaan jouduttu työstämään.

Uusi osastoitu porrashuone sijoittuu päärakennuksen länsipäättyyn. Pohjakerroksessa porraskäytävä on rakennettu entiseen porttikäytävään, josta teräsrunkoisin lasiseinän avulla on muodostettu läpikuljettava sisätila. Tämä on ollut mahdollista, koska pihalle on toinen pääsy Mariankadun kulmassa olevan avoimen pihan kautta, jota huoltoajoneuvot voivat käyttää. Ylemmissä kerroksissa päädyt luokkia on portaan kohdalla siis jouduttu lyhentämään yhden ikkuna-akselin verran. Ylimmän kerroksen vanhan piirustusluokan huonemuotoa ei kuitenkaan ole tarvinnut rikkoa, koska viimeinen porrassyöky sinne on johdettu avoportaan. B Usein vanhoissa rakennuksissa tarvittavat uudet portaat sijoitetaan ulos pihan puolelle. Näin ei kuitenkaan Kirkkokadulla katsottu voitavan tehdä. Sekä avoimesti näkyvä, tunnusomainen pääty että pihajulkisivut ovat tässä tapauksessa ehjiä, viimeistelyjä kokonaisuuksia eivätkä palomureja tai toissijaisia pihasisivuja.

Uusi hissi sijoittuu siten, että siitä on yhteys sekä kaikkien kerrosten aulatiloihin että sisäänkäyntiä muuten hankalasti muutaman askeleen alempana olevaan luento- ja juhlasaliin. Sijoituspaikka sisäpihan puoleisessa kulmassa on kylläkin ahdas ja merkitsi hankalia rakennustöitä. Hissikuilu saatiin juuri ja juuri mahtumaan eteisaulan vanhan kaariaukon ja ylimmässä kerroksessa katon sisälle. Kerroksissa luokkahuoneita jouduttiin työstämään myös uuden hissiaulan kohdalla.

Pääosa uusista aputiloista oli mahdollista sijoittaa antikvaarisesti vähemmän rajoittavaan paikkaan, kellarikerrokseen. Muutoksia täällä tosin vaikeutti se, että kellarikerros on hyvin matala ja se on pitänyt eristää pohjaveden paineelta. Siitä aiheutui myös rakennusaikana suunnitelmien muutoksia koko kellarissa.

Pääosa tiloista vanhoissa puitteissa

Pohjakerros

Pääsisäänkäynti on palautettu Kirkkokadulle, avaamalla vuosikausia suljettuna ollut vanha pääovi. Toinen käynti on pihan kautta, sitä joutuvat käyttämään myös liikuntaesteiset kulkemalla entisen porttikäytävän tai viereisen avopihan kautta B-kunhan piha saadaan kuntoon. Ala-aulan alkuperäiset naulakot olivat kadonneet, mutta niiden paikalle on rakennettu uudet, puurunkoiset naulakot, jotka on muodoltaan ja väreiltään sovitettu vanhaan ympäristöönsä. Vahtimestarille on tehty pieni tukikohta pihan puoleiseen syvennykseen. Entisestä pienestä kirjastohuoneesta on tehty kirjamyynnin tukikohta.

Entinen luonnontiedon oppisali, jonka kateederit ja porrastetut istumapaikat jo kauan sitten oli purettu, on sisustettu kirjakahvilaksi. Sieltä on yhteys myös rakennuksen eteläsivusta aurinkoiselle pihalle B-kunhan piha saadaan kuntoon. Kahvila voi myös toimia erikseen esimerkiksi ilta- tai viikonloppukäytössä muun talon ollessa suljettuna. Uudelle pienelle keittiölle löytyi tilaa viereisestä kadunvarren vanhasta kokoelmahuoneesta (joka välillä oli palvellut käymälänä).

Vanha voimistelu- ja juhlasali on kunnostettu pääauditorioiksi. Sellaisena sen muoto ei ole ihanteellinen. Sali on kuitenkin säilytetty tasalattiaisena, jolloin sen käyttö voi olla monipuolisempaa: istuin- ja pöytäpaikat voidaan järjestää erilaisiin ryhmiin ja salissa voidaan järjestää näyttelyitä, vastaanottoja tai juhlia.

2.B5. kerros

Opettajan- ja luokkahuoneita sisältänyt 2. kerros on muutettu talon toimintaa ja seuroja palveleviksi toimisto ja kokoustiloiksi. Päärakennuksen muut entiset luokkahuoneet on sisustettu luento-, seminaari- ja kokoustiloiksi. Kerroksiin on myös sijoitettu pieniä WC- ja siivoustiloja auloihin liittyvien vanhojen sivutilojen tai uuden hissiaulan yhteyteen.

Ylin kerros poikkeaa muista: ullakkomaisissa tiloissa on voimakkaat ikkunasyvennykset. Entinen piirustusluokka kattoikkunoineen muistuttaa ateljeeta. Kerroksen tilojen välille on avattu kiertokulkumahdollisuus. Näitäkin tiloja voidaan käyttää luentosaleina, mutta myös väljänä näyttely- ja vastaanottosalien tilasarjana. Sitä palvelee uusi pieni tarjoilutukikohta hissiaulan yhteydessä.

Kellarikerros

Uudet yleisön WC-tilat on rakennettu kellariin entisen pannuhuoneen kohdalle. Tiloihin pääsee nyt myös hissillä. Ahdasta kulkuyhteyttä on lisäksi parannettu väljentämällä mahdollisuuksien mukaan vanhaa alas johtavaa porrastilaa. Näiden yleisötilojen mataluutta ja ahtautta on yritetty kompensoida siten, että tilat on maalattu huolellisesti tasoitetuille pinnoille eriasteisesti kiiltävillä maaleilla. Osittain voimakas väriasteikko näissä muutetuissa tiloissa on kokonaan uusi, mutta se sisältää viittauksia talon rakentamisaikaisiin ihanteisiin.

Kellarikerroksessa on säästetty (tosin matala) varastotila, jonne pääsee suoraan hissillä: Yksi edellytys yleisötilojen monikäyttöisyydelle yleensäkin on se, että tuolit ja pöydät tarvittaessa voidaan siirtää pois. Muu osa kellarikerrosta käsittää henkilökunnan sosiaalitylöitä, keittiön varastoja sekä kuten ennenkin, pääosan talon teknisiä tiloja.

Salisiiven takapää

Pihasiiven takaosassa on säilytetty pieni kolmikerroksinen, saliin liittyvä rakennusosa. Vanha näyttämö on säilytetty, sen peräosa voi toimia salin ääressä tarpeellisenä varastona. Vanha sivuporrashuone toimii tarpeellisenä pihalle johtavana poistumistienä. Yläkerrosten entiset puku- ym. aputilat on muutettu pieneksi kaksikerroksiseksi asunnoksi. Talon toiminnalle on tärkeää, että siinä myös asutaan ja taloa näin luonnostaan valvotaan.

Uusi talotekniikka: vaikeasti sovitettava väistämättömyys

Uuden talotekniikan sovittaminen vanhojen rakennusten tiloihin ja rakenteisiin kuuluu ns. korjausrakentamisen eniten työtä vaativiin tehtäviin. Ilmavaihtokanavat vaativat paljon tilaa, sähköasennuksia taas tarvitaan joka puolella. Uusia reittejä ja asennuksia ei voida suunnitella valmiiksi paperilla. Ne vaativat eri suunnittelijoiden ja toteuttajien luovaa yhteistyötä, räätälintyötä ja sovitusta paikan päällä. Suunnittelu on epäkiitollinen tehtävä: jos kaikki on hyvin tehty, ei muutoksia juuri huomaa, mutta virheet näkyvät heti.

Tässä talossa vanhoja lämmityspattereita on pääasiassa käytetty uudestaan, ilmanvaihto on sitä vastoin pääosin uusittu. Vanhaa järjestelmää, jossa ilma otettiin sisään luokkiin venttiileistä ja lämmitettiin kuljettamalla se patterikaappien kautta, ei pidetty uuteen käyttöön riittävänä. Vanhoista patterikaapeista on säilynyt esimerkki 3. kerroksen luentotilassa. Uudessa ilmanvaihdossa vanhoja hormeja ja venttiilejä on käytetty hyväksi, mutta niitä on jouduttu laajentamaan. Tässä oli yksi syy vanhojen rakenteiden hankalaan avaamiseen työn aikana.

Sähköjärjestelmä on ymmärrettävästi uusittu kokonaan. Reittejä on avattu mm. seinien alaosiin

lattialistojen taakse ja puulattioihin, joiden reunoilla nyt on avattavat asennuslaudat. Koulutalon vanhoja tyyppillisiä valaisimia on kuitenkin käytetty hyväksi. Ennen korjausta oli vallitsevan loisteputkikaluston lomassa aulatiloiissa säilynyt joukko vanhoja valaisimia koulun rakentamisajoilta. Kaikissa aulatiloiissa sekä 5. kerroksessa on nyt kunnostetut vanhat, kellomaiset lasivalaisimet, ja näihin tiloihin on tehty myös lisää uusia, vanhan mallisia valaisimia puuttuvien tilalle tai lisävalaistusta vaativille paikoille.

Toimistokerroksen tiloissa on 1950-luvulta peräisin olevat loisteputkivalaisimet kunnostettu - kysymyksessä lienee uusi antikvaarinen aluevaltaus. Luokkiin suunniteltiin uudet, lasisylintereihin perustuvat valaisimet, muuten yleisötiloissakin on sovellettu vakiomallistoa.

Pintakäsittelyt ja värisävyt: ratkaiseva osa interiöörien restaurointia

Sisätilojen pintojen alkuperäisistä värisävyistä oli vauriokohdista ja raaputustutkimuksissa siis saatu esiin pieniä näytteitä. Kalkkimaalatuissa pinnoissa näytti olevan jonkinlaista kuviointia. Siinä oli jotain tuttua. Isäni nuorena arkkitehtina 1920-luvulla piirtämässä huvilassa B lapsuudenkodissani Kulosaareissa B oli sali maalattu uudestaan vielä 1950-luvulla kalkkimaalilla ja töppäämällä pohjasävyyn päälle siitä kevyesti poikkeavaa toista sävyä. Kysymyksessä oli varsinkin 1920-luvulla tyyppillinen ja suosittu maalaustapa, jolla vähin keinoin ja halvalla saatiin aikaan kuultavasti vivahtavia seinäpintoja. Rakennustyön alkuvaiheessa tehtiin vielä perusteelliset väritutkimukset koko koulutalossa, ja lisää selviä näytepintoja tuli vielä esiin kun vanhoja tauluja irrotettiin paikoiltaan. Osoittautui että kaikki aula- ja luokkatilat oli alunperin maalattu tällä tavalla. Sävyt vaihtelivat kevyesti eri kerroksissa, ja sekä seinä- että kattopintoihin kuului myös rajaavia värinauhoja.

Näillä värisävyillä on ollut suuri merkitys interiöörien ilmeen kannalta: sävyt ja niiden rajaukset korostivat hienolla tavalla tiloja ja antoivat niille yhtenäisen kokonaisuuden puitteissa vaihtelevan, yksilöllisen ilmeen. Sen saattoi nyt myös havaita vanhoista, tosin mustavalkoisista valkokuvista. Kaikkien yleisökäyttöön tulevien tilojen vanhat värisävyt ja kuvioinnit päätettiin nyt tehdä uudestaan alkuperäisten mallien mukaisesti. Moneen kertaan päällemaalatuilla pinnoilla ei tosin nyt voitu enää soveltaa kalkkimaalausta, sen sijaan aulat ja sali maalattiin silikaattimaaleilla ja entiset luokat temperamaalilla, jolloin on saavutettu hyvin alkuperäisen kaltainen pintavaikutelma. Sävyjä ja tekotapaa haettiin mallien avulla.

Aulatilojen lattiat ovat alusta pitäen olleet mosaiikkibetonia. Niitä oli tarpeen kunnostaa vain pienissä vauriokohdissa. Salissa ja luokissa otettiin esiin tai korjattiin vanhat lautalattiat. Ne peittomaalattiin löytyneiden vanhojen sävyjen mukaisesti. Salissa sekä vanhassa piirustusluokassa puulattiat kuullotettiin.

Vaikka talon sisäpinnat muuten oli jo moneen kertaan maalattu yli ja alkuperäiset sävyt olivat unohtuneet, olivat auloihin avautuvat puuovet lähes kaikki säilyneet alkuperäisessä ohuessa öljymaalissaan. Ovien sävyt, jotka muistuttavat talonpoikaishuonekalujen väriasteikkoa, vaihtelevat nekin kerroksittain. Ovet päätettiin kunnostaa vain kevyesti paikaten, niistä tuli talon lähes ainoa konservointikohde.

Toinen, alusta pitäen ilmeinen konservoinnin kohde olivat Cedercreutzin reliefit. Ne eivät tosin alunperin kuuluneet talon arkkitehtoniseen tilasommitteluun, mutta niillä on oma historiallinen mielenkiintonsa opinahjon osana. Valtaosa reliefeistä on kunnostettu. Purettujen tai muutettujen seinien kohdalta on muutamia reliefejä kuitenkin jouduttu irrottamaan paikaltaan. Ne on toimitettu uudelleenkoottuina Cedercreutz-museoon Harjavaltaan. (Myös nyt puretuissa piharakennuksissa oli sarja näitä reliefejä, jotka sentään irrotettiin ennen purkamista ja toimitettiin samoin museoon.)

Kokonaan uusi kalustus vanhoihin tiloihin

Vanhoja, alunperin kouluun kuuluneita kalusteita ei talossa enää ollut, sen sijaan joukko sinne vuosien mittaan kertyneitä uudehkoja irtokalusteita.

Nyt talo on kalustettu lähes kokonaan uudestaan. Taloon on pyritty löytämään sopivia nykyaikaisia vakiokalusteita, jotka on säilytetty ja verhoiltu varta vasten eri tilaryhmiä ajatellen. Salin tuolit on toimittanut Artek, muut tuolit ja aulojen pöydät Inno sekä yleispöydät Beskow. Mahdollisuuksista muutamiin historiallisiin muistumiin on kalustuksessa kuitenkin otettu vaarin.

Luentotilaan 3. kerroksessa on uudestaan asennettu paikalleen yliopistosta periytyvät penkit ja kahvilaan on kunnostettu alkuperäisestä Tieteellisten seurojen talosta eli Pöllölästä Säätytalon välityksellä periytyneet tuolit.

Miten korjata samalla rikkomatta B liiankin yleinen pulma

Rakennusalalla panostetaan Suomessa nyt korjausrakentamiseen. Käytäntö näyttää usein kuitenkin vielä olevan kaukana ylevistä tavoitteista. Asiaa ei voi olla pohtimatta, jos vetää johtopäätöksiä Tieteiden talon työmaan karkeista menetelmistä ja silti sitkeästä etenemisestä.

Maassamme on niukasti vanhaa rakennuskantaa. Täällä jokaisen vanhan talon ja varsinkin julkisen rakennuksen kohdalla pitäisi kehittää korjaamisen periaatteita ja menetelmiä.

Purkutöitä joudutaan korjauksissa ja muutoksissa aina tekemään. Sitä suuremmalla syyllä ne pitää tehdä tarkasti muuta taloa säästäen.

Jos vasta käyttökunnossa olleet tilat saadaan näyttämään rauniolta sen jälkeen, kun eri asennuksille on etsitty reittejä, täytyy työmenetelmissä olla parantamisen varaa. Vanhassa talossa tulee aina vastaan yllätyksiä, ratkaisuja täytyy hienosäätää työmaalla. Ristiriita on siinä, että hetken ylimääräinen vaivannäkö maksaa, kun taas rakennukseen sisältyvillä pysyvillä arvoilla ei ole hintaa.

Kun rapataan niin roiskuu. Säilytettävät rakennusosat pitää huolella suojata. Tästä suunnitelmissa ilmoitetusta kauniista tavoitteesta ei työmaaloissa vielä kaikkialla piitata. Tieteiden talossa vanhat maalatut ovet olivat ainoat varsinaisesti konservoitavana säilytettävät rakennusosat. Silti ne jätettiin viereisten rappauskorjausten ajaksi suojaamatta. Ovet vaativat sitten paljon ajateltua suurempia maalauskorjauksia. Samalla menetettiin juuri sellaiset kauniisti patinoidut pinnat, jotka kertovat talon alkuperästä ja iästä.

Koulun säilyneet alkuperäiset liitutaulut piti asentaa korjattuina uudestaan paikalleen, mutta ne olivatkin työn aikana hävinneet tai turmeltuneet jossain ulkosalla...

Huono onni näyttää vainonneen tämän vaatimattoman ja aran talon korjausta. Liian kovilla panoksilla tehdyt räjäytystyöt naapurissa uuden ministeriön rakennuskuopassa aikaansaivat juuri valmistumassa olleen Tieteiden talon rakenteissa, salin seinissä ja takaportaissa huomattavia vaurioita. Niiden korjaus, joka naapurityömaan toisenlaisella työjärjestyksellä olisi kokonaan ollut vältettävissä, on osaltaan viivästyttänyt Tieteiden talon valmistumista. Mikä yhden työmaan kovalla etenemisellä ehkä on voitettu, tulee toisella maksettavaksi. Ongelma ei ole siinä, etteikö joku vaurioiden korjaamista rahassa korvaisi. Tärkeämpi kysymys koskee periaatetta: vaikka vanhan rakennuksen rikutut tai tuhoutuneet rakennusosat aina voidaan paikata uusilla, on samalla kuitenkin menetetty jotain alkuperäistä ja korvaamatonta. Toivoisi, että tämä näkökohta lopulta saisi nykyistä suuremman painon vanhojen rakennusten kunnostuksen ja korjausten toteutuksessa.

Lopuksi voidaan tosin lohduttaa sillä, että suurelta paikkaukset eivät valmiiksi korjatussa talossa välttämättä näy... Tieteiden talossa lohdutuksena on se, että sisäpintojen vaativat sävytykset monien kokeilujen ja tekijöiden vaihdosten jälkeen lopulta onnistuivat. Tärkeintä on, että rakennuksen harmoniset sisätilat pääsevät oikeuksiinsa ja toivottavasti myös niiden alkuperäinen henki.

Vanhan koulurakennuksen julkisivut ovat porttihalviin tulevia ikkuna- ja oviseiniä lukuunottamatta säilyneet muuttamattomina. Kaikki vanhat ikkunat on pyritty kunnostamaan. Salisiiven eteläpäätyyn syntynyt julkisivu joudutaan erikseen korjaamaan, koska jatkeena olleet piharakennukset on purettu.

Piha ja pääty valmiiksi vasta uuden naapurin tahdissa

On sääli, että korttelia nyt toteutetaan 1970-luvulta periytyvän, mutta ihanteiltaan vanhentuneen asemakaavan pohjalta, tarkistamatta siinä osoitettua ylisuurta uudisrakentamisen kerrosalaa. Tontin eteläosan sinänsä korjauskelpoiset piharakennukset olisi voitu säilyttää korttelikonaisuuden mielenkiintoisina osina. Ne olisivat voineet tarjota lisätiloja myös tieteellisten seurojen käyttöön tutkijanhuoneina, vierailevien tutkijoiden majoitustiloina tai ns. faculty club-tiloina.

Taitavinkaan suunnittelija ei kuitenkaan olisi pystynyt sijoittamaan Tieteiden talon vierelle rakennettavan Sosiaali- ja terveysministeriön uuden virastotalon suurta kerrosalaa kortteliin pihasiipiä purkamatta. Nyt vanha talo tulee jäämään todella ahtaalle. Kun virastotalo valmistuu, pihakin voidaan panna kuntoon. Tieteiden talo saa sieltä oman pienen reviiirinsä ulkokahvilan käyttöön.

Arkkitehti Vilhelm Helander toimi Tieteiden talon pääsuunnittelijana. Hän on aiemmin vastannut mm. Säätytalon peruskorjauksesta. Tällä hetkellä hän toimii Helsingin Tuomiokirkon ja Suomen kansallismuseon peruskorjausten pääsuunnittelijana.

TIETEIDEN TALO, KIRKKOKATU 6, HELSINKI **tietoja rakennuksesta ja sen suunnittelusta**

Suunnittelu 1993

Rakennustyö maaliskuu 1996 B marraskuu 1997

Rakennuttajakonsultti

Engel rakentamispalvelut Oy/ projektijohtaja Veikko Kaskinen, valvojat Keijo Kovalainen, Matti Lindberg

Maalaustöiden valvonta maalarimestarit Eero ja Raimo Laeslehto

Suunnittelijat

Arkkitehtisuunnittelu

Vilhelm Helander, Juha Leiviskä, arkkitehdit SAFA/

arkkitehti Vilhelm Helander ja arkkitehti Pekka Kivisalo, pääavustaja luonnosvaiheessa
arkkitehti Timo Hirvonen

Rakennesuunnittelu

Insinööritoimisto Pekka Huttunen Oy/insinööri Pekka Huttunen

LVI-suunnittelu

Rakennus-Ekono Oy/insinööri Ulf Nordström

Sähkösuunnittelu

Projectus Team Oy/insinööri Erkki Hakanen

Sisustussuunnittelu

Engel rakentamispalvelut Oy/ sisustusarkkitehti Hannu Laaksonen yhteistyössä arkkitehdin kanssa.

Asiantuntija

Museoviraston rakennushistorian osasto/arkkitehti Erkki Mäkiö, konservaattori Pentti Pietarila

Tekijöitä

Vanhojen maalauspintojen sävyjen tutkimus

Maalaamo Ancelo Oy, Usko Juvonen

Erikoismaalaustyöt ja kipsirelieffien kunnostus

Entisöinti Pulla Oy, maalaustöiden päätekijänä Anne Hämäläinen